

چکیده

مقدمه: استفاده از شواهد علمی در تدوین سیاست‌های حوزه سلامت برای دستیابی به نتایج بهتر، امری ضروری است. این رویکرد که به سیاست‌گذاری آگاه از شواهد معروف است، باوجود ریشه‌های تاریخی طولانی و پیشرفت‌های قابل‌توجه، همچنان با چالش‌هایی مانند پیچیدگی تبدیل یافته‌های پژوهشی به سیاست‌های عملی، وجود شرایط خاص مختص جوامع مختلف، تفاوت در اولویت‌ها بین پژوهشگران و سیاست‌گذاران و نبود زبان مشترک بین آنها، روبرو است. به‌ویژه در کشورهایی مانند ایران، شکاف بین تولید شواهد تحقیقاتی و استفاده از آن در تصمیم‌گیری‌های سیاستی به دلیل تصمیم‌گیری‌های سریع و بدون پشتوانه علمی کافی، برجسته‌تر است. برای رفع این چالش‌ها، پژوهش حاضر با استفاده از روش متا-اتنوگرافی، به بررسی و تلفیق الگوهای مختلف سیاست‌گذاری آگاه شواهد پرداخته و با ایجاد یک فرا الگوی جامع، تلاش می‌کند تا ارتباط بین پژوهش و سیاست را تقویت کرده و اطمینان حاصل کند که سیاست‌های تدوین شده نه‌تنها بر اساس شواهد علمی هستند، بلکه با شرایط خاص هر جامعه نیز سازگار باشند. هدف نهایی این پژوهش، کمک به بهبود سیاست‌گذاری سلامت در کشورهایی مانند ایران و در نتیجه ارتقای سلامت جامعه است.

روش پژوهش: این پژوهش باهدف توسعه یک فرا الگوی جامع برای سیاست‌گذاری آگاه از شواهد با استفاده از روش متا-اتنوگرافی که از لحاظ روش انجام کار یک مطالعه کیفی و از لحاظ نتایج مطالعه یک مطالعه کاربردی است و طی سه مرحله متوالی اجرا گردیده است. مرحله اول که جامعه پژوهش آن تمامی مطالعات منتشر شده تا سال ۲۰۲۴ در رابطه با سیاست‌گذاری آگاه از شواهد در حوزه سلامت بوده است، شامل مرور نقادانه مطالعات و استخراج ایده‌های کلیدی از آنها است. در این مرحله، ابتدا با استفاده از جست‌وجوی نظام‌مند به دنبال دستیابی به انواع الگوهای سیاست‌گذاری بودیم و با استفاده از روش شوترز، به تحلیل لایه‌های مختلف هر مطالعه (یعنی تعریف الگو، نقدهای موجود و نقدهای پژوهشگر) پرداخته‌ایم. در مرحله دوم، با مقایسه و تطبیق مفاهیم و اجزای الگوهای شناسایی شده در مرحله قبل، ارتباط بین آنها مشخص شده و سپس این مفاهیم به یک زبان مشترک ترجمه می‌شوند تا امکان مقایسه و ترکیب آنها فراهم شود. برای این کار، از جدول‌بندی برای نمایش ارتباط بین مفاهیم مختلف استفاده شده است. سپس، با مقایسه و تلفیق این مفاهیم، به یک درک مشترک از اجزای اصلی فرا الگو سیاست‌گذاری آگاه از شواهد دست یافتیم. در نهایت، برای اعتبارسنجی فرا الگوی توسعه‌یافته، از روش گروه اسمی استفاده شد. در این روش، گروهی از متخصصانی که حداقل سه سال در حوزه سیاست‌گذاری سلامت فعالیت داشتند، به‌صورت آنلاین و با استفاده از یک ساختار مشخص، نظرات خود را در مورد فرا الگو ارائه دادند. بازخوردهای دریافت شده به ما کمک کرد تا نقاط قوت و ضعف فرا الگو را شناسایی کرده و بهبودهای لازم را در آن ایجاد کنیم.

یافته ها: این پژوهش در سه بخش ارائه شد. در مرور نقادانه، ما ابتدا ۷۲۱۰ مقاله را از طریق جستجوی نظام‌مند شناسایی شدند که پس از غربالگری به ۴۲ مطالعه محدود شد. از این میان، نه الگو و چارچوب برای مرور نقادانه انتخاب شدند، سپس این الگوها از نظر اجزاء، نقاط قوت و ضعف و همچنین نقدهای وارد شده مورد تحلیل قرار گرفتند. در بخش دوم برای افزایش غنای فرا الگو، شش الگو و چارچوب دیگر را نیز اضافه شدند و سپس به تجمیع یافته‌های حاصل از مرور نقادانه پرداخته شد. در این بخش، مفاهیم مشترک استخراج شده از تمام الگوها شناسایی و به دو دسته کلی مفاهیم عمومی و اختصاصی تقسیم‌بندی شدند. مفاهیم عمومی با مفاهیمی مانند تولید ایده سیاستی، زمینه سیاست‌گذاری، حالت‌های مختلف تصمیم‌گیری، تحلیل مسئله، ترکیب تیم سیاست‌گذاری و اجماع‌سازی نشان داده شده‌اند. مفاهیم اختصاصی نیز شامل مفاهیمی مانند شواهد، باورها، منافع، ایدئولوژی، سواد سیاسی، منابع، زمان، قطعیت، توافق، مسئله عینی، مسئله غیرعینی، متخصصان، مدیران اجرایی، سیاست‌گذاران و اقناع شدند. در نهایت، نتایج اعتبارسنجی نشان داد که الگو از وضوح، ارتباط مؤثر و کاربرد عملی برخوردار است. متخصصان رویکرد جامع، توجه آن به عوامل سیاسی و اجتماعی و قابلیت عملی آن را برجسته کردند و فرا الگوی نهایی برای سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد مؤثر تشخیص داده شد.

نتیجه‌گیری: این پژوهش با بررسی جامع الگوهای موجود در سیاست‌گذاری آگاه از شواهد در حوزه سلامت، به نقاط مشترک و چالش‌های آن‌ها پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که الگوهای موجود، علی‌رغم ارائه استراتژی‌های مشابه، پیچیدگی‌های محیط‌های سیاست‌گذاری، از جمله تأثیر عوامل اجتماعی، سیاسی و نهادی را به طور کامل در نظر نمی‌گیرند. همچنین، مشخص شد که بسیاری از این الگوها بر رویکردهای خطی و ساده‌انگارانه تمرکز دارند و به‌اندازه کافی به پیچیدگی و پویایی فرایندهای سیاست‌گذاری توجهی ندارند. این پژوهش با ارائه یک فرا الگوی نوآورانه، فراتر از الگوهای موجود رفته و با در نظر گرفتن پیچیدگی‌های محیط‌های سیاست‌گذاری، یک چارچوب جامع و انعطاف‌پذیر برای سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد ارائه می‌دهد. کاربست ماتریس استیسی در این الگو، محیط‌های تصمیم‌گیری مختلف را شناسایی کرده و برای هر محیط، راهکارهای متناسبی برای تولید ایده‌های سیاستی، تحلیل مسائل، ترکیب تیم سیاست‌گذاری و ایجاد اجماع ارائه می‌دهد. با استفاده از این فرا الگو، سیاست‌گذاران می‌توانند با اطمینان بیشتری به طراحی و اجرای سیاست‌های مبتنی بر شواهد پرداخته و در نهایت به بهبود وضعیت سلامت جامعه کمک کنند. این الگو علاوه بر اینکه با ارائه یک چارچوب انعطاف‌پذیر، امکان تطبیق با شرایط مختلف و بهبود مستمر سیاست‌های بهداشتی را فراهم می‌کند، می‌تواند پایه‌ای برای پژوهش‌های آتی تلقی شده و موجب تحول در حوزه سیاست‌گذاری آگاه از شواهد شود.

کلیدواژه‌ها: سیاست‌گذاری آگاه از شواهد، استفاده از شواهد تحقیقاتی، انتقال دانش، فرا الگو، الگو، متا-اتنوگراف